

DEN NORSKE TIBETMISJONÆR THEO SØRENSEN 1873–1959

av

ERLING DANBOLT

Den norske misjonær i Tibet Theo Sørensen, er lite kjent til tross for at han gjorde en fremragende og trofast innsats gjennom et langt liv. Det kommer nok først og fremst av at han ikke arbeidet i et norsk misjonsforetagende, men i utenlandske selskapers tjeneste. Han fikk derfor lite kontakt med norske misjonsvenner.

Under arbeidet med en kort biografi av Theo Sørensen for Norsk Biografisk Leksikon har det lyktes meg å få samlet en del spredte opplysninger, særlig gjennom Sørensen's sønn i USA og hans familie i Norge.¹ Det har føyet seg sammen til bildet av en misjonær som ikke bør bli oversett i norsk misjonshistorie.

Theodor (Theo) August Christian Sørensen² ble født i Kristiansand S. 24. mai 1873 og døpt i Domkirken 8. juni s. å. Hans foreldre var skipstømmermann Peder Sørensen o. h. Anne Gurine f. Torjussen. Faren omkom tidlig på sjøen og moren satt igjen som enke med fem barn, en pike og fire gutter. Theo fikk derfor bare vanlig skolegang. Han var med i et kor i Domkirken som «syngegutt», de sang i begravelser. Etter konfirmasjonen begynte han som tømmermann for å gå i sin fars fotspor.³

Men så ble han omvendt og fikk misjonskall. Og det ble livsbestemmende for ham. Han var kommet inn i et miljø, som ikke var uten farer for ham. Men en dag kom han til å delta i et møte i Frelsesarmeen, og der skjedde gjennombruddet. Sørensen har senere fortalt om dette møtet. Han var da 16 år gammel, det var altså i 1889. Fru Elisabeth Rasmussen og hennes 19-årige datter Cicilie stod på podiet og sang: Fred, fred, og han så at han hadde ikke fred med Gud, og måtte omvende seg. Det betød en total forandring av livsmønster.⁴

Møtet i Frelsesarmeen fikk betydning for ham også på en annen måte. Cissi Rasmussen, som han her hadde møtt, ble nemlig senere hans hustru. Men da hadde han allerede vist litt av hva han dudde til.

Det miljø i Kristiansand som Sørensen nå fikk forbindelse med, var en liten krets av frireligiøse, sterkt preget av familien Rasmussen.⁵ Kjøpmann Theodor Rasmussen og frue Elisabeth f. Hurup hadde vært med å stifte Den evangelisk-lutherske frikirke i Kristiansand i 1877. Men da de senere lot seg gjendøpe, måtte de gå ut av Frikirken, og de stod siden utenfor alle kirkesamfunn. Men de var ikke derfor uten samfunn med kristne. Det var den svensk-amerikanske predikant Fr. Franson (1852–1908), som under et besøk i Kristiansand i 1883 hadde skapt en ny bevegelse, som familien Rasmussen sluttet seg til. Den var preget av alliansetanken. Man ville ha samfunn med alle vekkel-seskretser, og så med likegyldighet på barnedåpen. En sterk misjonsinteresse førte til forbindelse med China Inland Mission (CIM).

I 1884 reiste frk. Sophie Reuter og Anna Jacobsen til England med støtte fra Rasmussens, og de dro videre til China i CIM's tjeneste. En av Rasmussens døtre, Kamilla Rasmussen (1876–1904)⁶ reiste også til China i 1899 i China Inland Missions tjeneste,⁷ og hun døde der i 1904. I 1902 fulgte søsteren Cissi etter til China.

For Sørensen var det klart at skulle han realisere sine planer om å bli misjonær, måtte han selv skape de muligheter han ikke hadde. Den 20. juni 1891 meldte han seg ut av Den norske kirke til Frelsesarmeen.^{7b} Men så brøt han over tvert og reiste til England i 1892, bare 19 år gammel.⁸ Han ville skaffe seg utdanning til misjonstjenesten.⁹ Det må ha vært på denne tid han gikk på The Teachers Bible College og i Livingstone Institute.¹⁰ Under dette opphold i England lot han seg også gjendøpe.¹¹

Sammen med noen andre norske fikk Sørensen forbindelse med et nytt misjonsforetagende som skulle ta opp arbeid i Tibet fra India-siden av, «The Tibetan Pioneer Mission». Den var ledet av Miss Annie Taylor.¹² Blant de andre norske som var

med her, var Edvard Amundsen fra Kragerø (1873–1928). De reiste fra England ut på våren 1894 og kom til Darjeeling og Kalimpong i Sikkim.¹³ Men det varte ikke lenge før foretaket oppløste seg og ble overtatt av «International Missionary Alliance».¹⁴

Sørensen ble to år i India og brukte all sin tid til å studere tibetansk språk og religion. Han prøvde å dra inn i Tibet, men kom ikke lenger enn til Ngatong ved grensen. Den indiske regjering tillot ikke innreise i Tibet.¹⁵

Der var ingen annen utvei enn å dra over til China for å forsøke å komme inn i Tibet derfra. Både Sørensen og Amundsen dro derfor til China i 1896.¹⁶ Her fikk de forbindelse med China Inland Mission, og de dro vestover til grenseprovinns Szechuan, for å komme så nær Tibet som mulig, over 3000 km fra kysten. I to år studerte Sørensen nå kinesisk i provinshovedstaden Chentu. Han tok eksamen med preken på kinesisk, slik misjoneren krevde det av alle sine misjonærer. Og han fortvilet ikke over språkvanskelighetene, men sier tvertimot: «Det kinesiske språk var som en leg i forhold til det vanskelige tibetanske. Hukommelsen og et godt øre for musikk er en god hjelp.»¹⁷

Den forbindelse Sørensen fikk med CIM var i de første årene av løser art. Han stod i tiden 1896–99 som «associated» først i Chentu og så et års tid som eneste misjonær i Sungpan, som siden ble oppgitt.¹⁸ Fra 1899 fikk han sitt arbeidsfelt i Tatsienlu (utt.: Dortsendå), hvor han bortsett fra to hjemmeopphold, ble til han i 1923 for siste gang besøkte hjemlandet for rekreasjon.

Stasjonen i Tatsienlu som lå like ved Tibets grense, 2500 m. o. h., ble utgangspunkt for et intenst arbeid for å komme inn i Tibet. Det var en større by med en blandingsbefolkning av kinesere og tibetanere. Der var syv små lamaklostre i byen,¹⁹ og en livlig forbindelse med klostrene i Tibet helt inn til hovedstaden Lhasa. Men det var langt dit. Mens det fra grensen av India bare var 10–12 dagers reise til Lhasa, regnet Sørensen med at det fra grensen av China var en 2–3 måneders reise.²⁰

I de første årene var der stor interesse for arbeidet i Tibet blant misjonsvennene i England. Det var i 1897 CIM hadde tatt

opp arbeid der. Leder av arbeidet var en av «The Oxford Seven», Cecil H. Polhill-Turner. Han hadde først anlagt Sungpan som utgangspunkt for arbeidet i Tibet, men flyttet i 1897 til Tatsienlu. Blant misjonærene her var også Edv. Amundsen. Der ble satt inn meget her med hele 10 misjonærer i Tatsienlu i noen år. Men resultatene var små, og interessen i hjemlandet tapte seg. Arbeidet ble derfor etter hvert innskrenket. Senere ble arbeidet blant tibetanerne skilt ut som et selvstendig arbeid, og Sørensen ble alene om det.²¹

Under Boxeropprøret i 1900 da mange misjonærer ble drept, måtte stasjonene i det indre av China evakueres. Alle misjonærene i Tatsienlu måtte da dra ned til kysten, i juli 1900, og stasjonen ble røvet og brent.²²

Mange av misjonærene vendte hjem til Europa mens de ventet på å kunne vende tilbake til arbeidet i China. Edv. Amundsen dro til Darjeeling i India for å arbeide for Tibet derfra.²³ Han kom siden tilbake til China som arbeider i The American Bible Society. Sørensen tok veien til Norge hvor han traff Cissi Rasmussen igjen, og de ble forlovet. Men de måtte vente noen år før de kunne gifte seg.

Cicilie Rasmussen (eller Cissi som hun alltid kalte seg)²⁴ var født i Kristiansand 20. juli 1870 som den eldste av kjøpmann Theodor Rasmussens 13 barn.²⁵ Under Fr. Fransons besøk i Kristiansand i 1883 ble hun vakt og da foreldrene gikk ut av Frkirkken, fulgte hun dem. Sammen med sin mor lot hun seg døpe med «troendes dåp» i 1886, og Th. Rasmussen fulgte etter noe senere.²⁶ Cissi Rasmussen var alltid siden bestemt imot barnedåp.

Da misjonær Franson holdt et kursus i Kristiania i 1888,²⁷ gjennomgikk Cissi Rasmussen dette. Deretter var hun en tid på Frelsesarmeens krigsskole, og virket som frelsoffiser på Vestlandet en tid. I 1897 bygget kjøpmann Rasmussen «Fredheim» på Gimlemoen, for å ta opp et evangelisk velferdsarbeid blant soldatene på moen, og Cissi Rasmussen bestyrte det til hun reiste til China i 1901.²⁸

Nå meldte nemlig frk. Rasmussen seg til misjonstjeneste i

China, og ble antatt av CIM. Hun forlot Norge 22. nov. 1901²⁹ og dro til London for å ta båten fra Southampton 11. februar 1902. Den 9. nov. kom hun til Shanghai, og traff da sin søster Kamilla som kom ned til kysten for å møte henne. De fikk være sammen et par uker. Men så måtte Cissi dra til Janchow for å ta fatt på språkstudiet, og søsteren til sitt arbeid i Ho-tsin i Shansi.³⁰

Sørensen reiste ut til China igjen senere på året 1902, fra Norge 26. aug.,³¹ og gjenopptok arbeidet i Tatsienlu. Først to år senere, etter at frk. Rasmussen hadde lest kinesisk og var kommet inn i misjonsarbeidet, fikk de CIM's tillatelse til å gifte seg. De ble viet i First Baptist Church i Kiating 29. mars 1904 av Rev. F. J. Bradshaw.³² Men de feiret alltid sin bryllupsdag den 22. mars, fem dager tidligere.³³ Det beror neppe på noen misforståelse. Kirkelig vielse av norske statsborgere i utlandet må skje ved norsk vigselmann, men Rev. Bradshaw hadde sikkert ikke norsk vielsesrett. Derfor må Rasmussens være viet borgerlig på et norsk konsulat først, den 22. mars, og seremonien i baptistkirken i Kiating, har da rettslig sett vært «velsignelse av borgerlig stiftet ekteskap», selv om attesten er formet som vielsesattest.³⁴

Sørensens fikk møte adskillig motgang. Av de fem barn de fikk i China døde tre derute,³⁵ ett som spebarn, en pike, Elisabeth Kamilla, bare tre måneder gammel,³⁶ og en gutt, Leif døde 12 år gammel 4. juni 1920 av lungebetennelse. Da var han på CIMs skole for misjonærbarne i Chefoo, langt hjemmefra.³⁷ Da Sørensen forkastet barnedåpen, var ingen av deres barn døpt. Men det gikk sterkt inn på Theo Sørensen at Leif døde udøpt, tiltross for at han selv hadde ytret ønske om å bli døpt. Det førte til at Theo Sørensen skiftet oppfatning om barnedåpen. «Leifs død omvendte meg fra voksendåpen,» sa han senere.³⁸ Fru Sørensen derimot holdt fast på sitt dåpssyn.

Bare to av barna vokste opp, Normand f. 10. juni 1906³⁹ og Olaf f. 17. august 1912.⁴⁰ De var begge født i Tatsienlu. Begge slo seg senere ned i U.S.A. Normand som var en alvorlig ung mann, kom bort på uforklarlig vis. En dag han var dradd avsted på motorsykkel, som vanlig, ble han borte. Og man vet intet om

hva som er skjedd med ham.⁴¹ Olaf Sørensen er den eneste av barna som overlever sine foreldre. Han er bosatt i U.S.A.

Det måtte være hårdt å miste barna. Men fru Rasmussen viste aldri sin sorg. Sørensen skal ha sagt at han så henne aldri rådløs. Når familien talte om de to søstrene Kamilla Rasmussen og Cissi Sørensen, sa de gjerne: om Kamilla: «hun var et hellig menneske», og om Cissi: «hun var en tapper kvinne».⁴²

Og der trengtes tapperhet i det slitsomme arbeid i Tatsienlu. Bare det at de synlige resultatene ble så små, krevde en troskap som aldri ga opp. I 1920, etter 23 års arbeid, regnet Sørensen med at der var 10 omvendte tibetanere i Tatsienlu.⁴³

De urolige forhold gjorde det ikke lettere. Etter at de var kommet tilbake til China i 1912 etter et hjemmeopphold, var der stadig krig og uro. Under et røveroverfall i 1915 måtte fru Sørensen med sin lille gutt Leif, flykte nedover mot Yachow mens Sørensen og konsulen søkte å megle. De ble tatt til fange av røverne, men Sørensen kom unna. Seks dager senere fant han sin hustru og gutten i et overfylt kinesisk vertshus. Han fikk hjulpet dem til et bedre sted å bo, og vendte så tilbake til Tatsienlu for å søke å redde stasjonen fra ødeleggelse. Røverne hadde herjet byen og var dradd videre, men misjonsstasjonen var ikke brent, så Sørensen kunne gjenoppta arbeidet.⁴⁴

Sørensen siktet alltid på å nå inn i Tibet. Han fikk etterhvert et enestående kjennskap til tibetansk og til den tibetanske buddhisme og den eldre tibetanske religion, Bøn-religionen, som var lite kjent. Gjennom kontakt med kongen i Øst-Tibet, Gjåla Gjelpo, som var bosatt i Tatsienlu, og som Sørensen ble gode venner med, lyktes det ham å få tak i hele den tibetanske Tripitaka, trykt i Derge i Øst-Tibet, på 332 store bind.⁴⁵ Den bestod av to deler, Kangyur på 102 bind og Tangyur på 212 bind, foruten registerbind.⁴⁶ Denne enestående skriftsamling hadde Sørensen stående på sitt kontor, og han arbeidet stadig med den for å utvide sitt kjennskap til buddhismen slik den er utformet i Tibet.⁴⁷

Foruten de trykte samlinger av buddhismens hellige skrifter som i mange hundre år er blitt trykt i de lamaistiske trykkerier

i Tibet, arbeidet også lamaer som malere, som reiste fra kloster til kloster for å fremstille buddhismens lære gjennom bilder, etter faste tradisjonsbundne regler. Det lyktes Sørensen å knytte til seg seks lama-malere fra det indre av Tibet. De bodde på misjonsstasjonen i flere måneder og «malte hele den buddhistiske gudelære fra Buddha Gautamas tid til Mahayana Buddhismen som den nå praktiseres i Tibet».48 Og Sørensen nyttet anledningen til å følge arbeidet og samtale med dem. Han fikk på denne måten et inngående kjennskap til den tibetanske ikonografi.

Tibet var et lukket land. Men det kunne være mulig å nå inn i det på enkelte reiser. Dette ville ha liten verdi om det bare ble med slike korte besøk. Men kunne besøkene tjene til å spre kristen litteratur på tibetansk, ville det kunne få betydning for misjonsarbeidet.

Derfor fikk Sørensen anlagt et tibetansk trykkeri i Tatsienlu. Og han brukte sine store sprogkunnskaper til å forfatte traktater og bøker på tibetansk for å spre dem gjennom kolportasje. Han fikk i 1918 stiftet The Tibetan Religious Tract Society, som året etter forandret navn til The Tibetan Religious Literature Depôt, da CIM gjorde oppmerksom på at det ellers ville se ut som et selvstendig selskap ved siden av CIM. Men CIM ga Sørensen full frihet til å ta opp dette arbeid og til å ta imot gaver til formålet.49

I den første årsberetning om det litterære arbeidet nevner Sørensen seks traktater som er blitt trykt. Det er: 1. Buddhist and Christian explanation of God, 2. Buddhist and Christian explanation of creation, 3. Buddhist and christian explanation of the origin of man, 4. Buddhist and christian explanation of sin, 5. Buddhist and christian explanation of salvation, og 6. A short form of Christian worship. Alle forfattet av ham selv. I alt ble der dette året trykt 50 000 traktater.50

I de følgende år ble arbeidet utvidet. Nye traktater kom til: 7. The parable of the rope, 8. The difference between Buddhist and Christian teaching concerning — God, Man, Sin, Creation and Salvation, og 9. Catechism. I alt ble i årene 1919 og 1920

trykt 115 000 av disse traktater. Fra Tatsienlu ble der delt ut 20 000, og 50 000 ble sendt til misjonsstasjoner på grensen av Tibet.⁵¹

I de følgende to år ble der trykt enda 160 400 traktater. Nye navn på listen kom til: *Listen to the Good News*, i 10 000 eksemplarer. *Worship*, *Catechism* og *Difference* ble trykt opp igjen i 10 000 eksemplarer, mens traktatene *God*, *Creation*, *Man*, *Sin*, *Salvation* og *Parable of the Rope* ble trykt i 20 000.⁵² Hertil kom en *Hymnbook* som ble trykt i 400 eksemplarer. I desember 1922 var det under trykning i Shanghai 650 000 eksemplarer av disse traktater, og en bibelhistorie på over 100 sider.⁵³ Disse traktatene skulle sendes fritt til alle misjonsstasjoner ved grensen av Tibet, mens Sørensens var på rekreasjonsreise til Norge.

Traktatene ble kolportert innover i Tibet både fra China og fra India. Og de er senere blitt trykt opp igjen, både på Sørensens trykkeri, som han fikk igang igjen i Peking etter tilbakkomsten fra Norge i 1925, og senere. Noen av dem er trykt opp igjen i Darjeeling i India.⁵⁴

Det var ikke nok for Sørensen å nå Tibet gjennom litterært arbeid. Han siktet hele sitt liv på å nå inn i Tibet. Men det var meget vanskelig å få pass. Og selv om han fikk pass, ga det ikke mulighet for å nå lenger enn til grensestrøket mot den østligste provins av det egentlige Tibet, Derge.

Først i 1909 ble det mulig for Sørensen å foreta en lengere reise inn i Derge. Han var underveis i 80 dager på hesteryggen, fra 31. mars til 25. august. Han passerte Dawo, ca. 3200 m.o.h. og kom til Kiangu hvor der var 3000 lama-munker og et nonnekloster med 200 lama-nonner. Han passerte så Rombatse som var den første landsby i Derge-provinsen, og kom til Dergegonchen hvor der var et lama-trykkeri. Så passerte han Chabila-passet i 5300 meters høyde over havet, og nådde Chamdo. Men lenger kunne han ikke komme. Hjemreisen la han over Batang og Litang, hvor der også var et trykkeri. Ialt passerte han 22 lamaklostre med 24 000 lamaer på denne reisen.⁵⁵

I 1918 foretok Sørensen en ny reise inn i Tibet. Han har skildret dem i to artikler i *West China Missionary News* under tite-

len: *Travels in Tibet*. De ble også utgitt både som egen publikasjon og sammen med årsberetningen for Tractatselskapet i 1918.⁵⁶ Senere er denne beretning oversatt til norsk med titelen «På reise i Tibet», og utgitt flere ganger.⁵⁷ På denne reisen besøkte Sørensen en rekke klostre, og fikk kontakt med folk. Han hadde med seg en tibetaner, Sherap Paul, som 17 år tidligere var flyktet fra Lhasa til India, og der var blitt en kristen. De besøkte Pauls hjem, og ble vel mottatt der. Og de fikk anledning til å preke for mindre grupper og til å dele ut traktater.

Den lengste reisen inn i Tibet foretok Sørensen i 1922. Han dro fra Tatsienlu den 9. mai, og håpet å nå helt frem til Lhasa. Han hadde utstyrt seg for en syv måneders reise. Det ble en svær karavane som dro avsted, på hester, muldyr og yakokser, 24 dyrialt. Som ledsagere ble seks tibetanske kolportører med, dessuten kinesisk og tibetansk eskorte og noen muldyrdrivere. En vesentlig del av oppakningen bestod av traktater.

Da de kom til grensen av Lhasas militære område, måtte de søke om tillatelse til å dra videre. De ventet i ti dager, og svaret ble nei. Det var generalguvernøren over India som p. gr. a. de politiske rivninger ikke ville tillate besøk fra China. Sørensen måtte derfor vende tilbake uten å ha nådd sitt mål. Men han hadde besøkt hele den vestlige del av Tibet, Chalag, Miniak, Chantnei, deler av Derge og Horpa, hvor han hadde spredt 60 000 traktater. Han fant Tibet mere lukket nå enn da han reiste inn i Derge i 1909. Den 24. juli kom han tilbake til Tatsienlu etter å ha vært på reise fot i 21½ måned.⁵⁸

I 1920 var Sørensens en lengere tur nedover til kysten, og de ble på grunn av urolighetene lengere borte enn de hadde tenkt. De fikk besøke begge guttene på skolen i Chefoo, og de var i Shanghai.⁵⁹ Her holdt Sørensen et foredrag i Royal Asiatic Societys Hall. Emnet var: *A Lecture on Tibetan Buddhism*. Det var ledsaget av en demonstrasjon av tyve tibetanske malerier, og det vakte stor interesse. I begynnelsen av desember ble foredraget gjentatt i den britiske legasjon i Peking, og det ble så utgitt i Tatsienlu i 1921 som annen del av *Work in Tibet*, med de tyve tibetanske malerier gjengitt i farger. Det ble en bok på nesten

100 sider, første del behandler misjonsarbeidet blant tibetanere, på 25 sider, så følger foredraget på 20 sider og illustrasjonene, og tilslutt et tillegg med årsberetning for litteraturarbeidet 1919–20.⁶⁰ Også rent trykkerimessig sett er det et ganske respekta- belt arbeid.

I 1923 fikk Sørensens anledning til å besøke Norge. De reiste fra China 23. mars⁶¹ og kom til London i begynnelsen av mai og til Norge i juni. Begge guttene, Normand og Olaf var med dem.⁶² Sørensen brakte denne gang med seg hele Tripitaka, som han overlot til Etnografisk museum i Oslo.⁶³

Under dette opphold i Norge bodde Sørensens i Kristiansand. Sørensen tok nå konsekvensen av det endrede syn på barnedå- pen, og han trådte inn igjen i Den norske kirke 6. juni 1924.⁶⁴ Fru Sørensen var ikke videre begeistret hverken for dette eller for Sørensens ønske om å bli ordinert til prest. Det var visstnok på foranledning av biskop Bernt Støylen at der ble søkt om ordinasjonstillatelse for Sørensen. Tillatelsen ble gitt ved kongelig resolusjon av 5. sept. 1924 og motiveringens var at «Ansøkeren akter å reise tilbake til misjonsarbeidet i Tibet i slutten av sep- tember d. å., og det vil for hans gjerning derute, og navnlig for hans stilling som den første lutherske misjonær i Tibet, være av betydning om han kunde bli ordinert som prest». Om Søren- sens kvalifikasjoner heter det: «Om ansøkerens kunnskaper har Agder biskop videre uttalt at de både teologisk og ellers ligger betydelig over de alminnelige misjonærers og at han på visse felter er en anerkjent videnskapsmann».⁶⁵

Ordinasjonen ble foretatt i Kristiansands Domkirke av biskop Bernt Støylen den 5. oktober 1924.⁶⁶ Det må vel ha vært av hen- syn til fruene at ordinasjonsmiddagen denne gang ble holdt som herremiddag.

Kort etter forlot Sørensens Norge påny. De kom til China 5. januar 1925.⁶⁷

Men veien gikk ikke tilbake til Tatsienlu. Forholdene i China var i disse årene meget urolige og mange stasjoner innover i lan- det måtte evakueres. Sørensens fikk sitt arbeid i Peking hvor de fikk i oppdrag å ta imot gjennomreisende misjonærer. Og Søren-

sen satte opp igjen sitt tibetanske trykkeri og fortsatte med spredning av traktater for Tibet. Han hadde også kontakt med lamaer fra Tibet. Samtidig var han prest for den norske koloni. I 1929 var han en tur til Mongoliet. I 1929–30 overtok han ledelsen av det amerikanske bibelselskaps depot i Peking under vakanse. Men det som betød mest for ham var at han fikk fortsette arbeidet med traktatene som det var stor etterspørsel etter, særlig etterat mange misjonærer som hadde vært evakuert, kunne komme tilbake til sine stasjoner omkring 1930.⁶⁸

I 1936 vendte Sørensen hjem til Norge for godt etter en arbeidsdag på 40 år i China. De reiste denne gangen over U.S.A. hvor sønnen Olaf hadde slått seg ned.⁶⁹

Til å begynne med bodde de i Søgne, men så kjøpte de hus i Vågsbygd, og senere i Kristiansand. Sørensen hadde nå med hjem en stor samling tibetansk litteratur av forskjellig art. Særlig interessant er en samling litteratur om Bøn-religionen. De tilhørte kongen av Chaglag i Cham-provinsen i Tibet, og de hadde vært i samme families eie i 700 år. Men under opprøret i 1920 dro røverne dem med seg og det lyktes Sørensen å redde dem fra ødeleggelse. Samlingen er ikke komplett, men det som er bevart, 1377 blad skrevet med gull på sort lakk, er enestående. I 1938 overlot Sørensen disse sjeldne skriftsamlinger fra Tibet til Universitetsbiblioteket i Oslo. Han hjalp også til med katalogiseringen av dem.⁷⁰ Den tibetanske litteratur Sørensen har tilført vårt land er av stor verdi og tildels uten sidestykke, så forskere fra mange land søker hit for å studere den.

Sørensen vant stor anerkjennelse for sitt enestående kjennskap til Tibet. I 1922, den 22. nov., ble han opptatt som Fellow of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland og kunne føye bokstavene F.R.A.S. til sitt navn.⁷¹ Og i 1923, den 29. jan., ble han også Fellow of the Royal Geographical Society, med bokstavene F.R.G.S.⁷² I sitt hjemland fikk han den anerkjennelse å bli utnevnt til Ridder av 1ste kl. av St. Olavs Orden i 1953.

De siste år ble tunge. Fru Sørensen døde 4. juli 1955.⁷³ For en mann som hadde tålt slike strabadser som Sørensen var det

ikke lett å kjenne kreftene svinne. Han led av sukkersyke og synet sviktet. Han måtte også amputere en fot. De siste årene bodde han på Kristiansands gamle hjem på Lund i Kristiansand, og der døde han den 2. sept. 1959, 86 år gammel.⁷⁴

Med tall og statistikk kan Sørensens misjonsinnsats ikke måles. På misjonens kulturfront ble han en sprogmann, kulturforsker og oppdagelsesreisende som fortjente den anerkjennelse han fikk. Som misjonær er han lite kjent fordi han gjorde sin innsats i et utenlandsk misjonsselskap under forhold som ikke ga mulighet for store synlige resultater. Men hans gjerning var båret av en fast kristen tro og en troskap som aldri ga opp. Hans forkynnelse ble i særlig grad en forkynnelse gjennom det skrevne ord. Den nådde — og når fremdeles — til folk som ikke kan møte det kristne budskap på annen måte. Det var troskapen mot misjonskallet som adlet ham til den sterke kristne personlighet som holdt ut i et langt og slitsomt misjonærliv under vanskelige forhold.

NOTER

- ¹ Det ville ikke ha vært mulig å skrive denne biografi uten den adgang til å benytte familiepapirer og brever som er blitt mulig ved imøtekommenhet fra familien og de verdifulle opplysninger jeg har fått fra mange kanter. Jeg vil derfor gjerne på denne måte få takke først og fremst herr Olav Sørensen, U.S.A., og frk. Kirsten Skaar, fru Gerd Svenningsen og herr August Grahnstedt i Kristiansand. Videre biskop dr. Kaare Støylen, professor dr. Arvid S. Kapelrud, arkivarene Eivind Jerve og Jonas Jansen, kallskap. O. Strømme, diakon M. Ulveseter, departementskonsulent A. Westborg og herr Leo Talaksen.
- ² S. kalte seg bare Theo Sørensen. Han er døpt Theodor Christian. Men da han undertegnet vielsesdokumentet i China 29. mars 1904 skrev han seg: Theodor August Kristian. Disse navn oppgir han også i brev til UB 24. jan. 1941 (Bio-Bibl. opplysn. 1941—45), men legger til at han bruker dem aldri.
- ³ Brev fra herr A. Grahnstedt 20. okt. 1965.
- ⁴ Brev fra frk. K. Skaar 18. sept. 1965.
- ⁵ Ibidem. O. Handeland: Kristenliv på Agder, 50-årskrift for Agder krins av Det norske lutherske kinamisjonsforbund. Oslo 1948, s. 15 f, 41, 51 ff.
- ⁶ Ibidem.
- ⁷ Chinas Millions 1899 sept., s. 144. Brev fra frk. Skaar 18. sept. 1965: Til England 1896, utdannet som sykepleierske.
- ^{7b} Kristiansand Domkirkes kirkebok, ved arkivar J. Jansen 22. nov. 1966.
- ⁸ Selvbiografiske opplysninger, utlånt av herr O. Sørensen.
- ⁹ Både frk. Skaar og herr Grahnstedt (se n. 3 og 4) opplyser at han virket i Frelsesarméen, og gikk over i Metodistkirken. Han skal ha virket i Grimstad eller Lillesand (se n. 4).

- 10 Brev av 24. jan. 1941 i UB (note 2).
- 11 Brev fra frk. Skaar n. 4. Brevbok tilh. fru Elisabeth Rasmussen, inneh. brever fra fru Cissi Sørensen i tiden 11. jan. 1920 — 6. des. 1932 til hennes mor. Inneh. også noen brever fra Theo S. — Utlånt fra frk. Skaar.
- 12 T. Løgstrup: Nordiske Missionærer 1897, Kjøbenh. 1897. s. 35. Hans Reusch: To nordmænds reiser i Tibet, i Det norske geogr. Selsk.s Aarsb. 1909—10, s. 46—51.
- 13 Ibidem. og Selvbiogr. opplysn. (n. 8).
- 14 Løgstrup, n. 12.
- 15 Selvbiogr. og Reusch. (n. 8. 12).
- 16 Ibidem. O. F. Olden: Atlas over norske missioner, Kria 1910, s. 16.
- 17 Selvbiogr. n. 8.
- 18 Chinas Millions 1898, s. 75, 1899, s. 74 ff, 1900, s. 74.
- 19 Selvbiogr. n. 8.
- 20 Work in Tibet (1921), s. 23 f.
- 21 Ibidem. s. 15.
- 22 Chinas Millions 1901, s. 113.
- 23 Ibidem. s. 32.
- 24 Døpenavnet var Cicilie, men selv i vielsesdokumentet undertegner hun seg med: Cissi. 29. mars 1904.
- 25 Brev fra frk. Skaar 18. sept. 1965.
- 26 Ibidem.
- 27 Brev fra Cissi S. i Brevboken, dat. 5. mars 1928.
- 28 Brev fra frk. Skaar 18. sept. 1965.
- 29 Ibidem: Avskr. av brev fra Kamilla Rasmussen datert Kuling 28. aug. 1901.
- 30 Ibidem: Avskr. av brev fra K. R. 28. nov. 1902.
- 31 Ibidem: Skal reise fra Norge 26. aug.
- 32 Certificate of Marriage, undertegnet i Kiating av Contracting parties: Theodor August Kristian Sørensen og Cissi Rasmussen, Officiating clergyman F. J. Bradshaw og 6 vidner 29. mars 1904. Utlånt fra hr. Olav Sørensen.
- 33 Brevbok passim.
- 34 Se n. 32.
- 35 Fru S. skriver 3. okt. 1920 om «de tre som ble gitt oss på tre forskjellige steder og begravet på tre forskjellige steder». Brevbok.
- 36 The Chinese Recorder 1916: F. i Chungking 30. juli; Elisabeth Kamilla S., død i Yachow 4. nov. 1916, av meningit.
- 37 Brevbok. Opplysn. fra frk. Skaar.
- 38 Brev fra frk. Skaar 18. sept. 1965.
- 39 Brev fra Cissi S. 11. juni 1928 i Brevbok.
- 40 Brev fra frk. Skaar 12. okt. 1965.
- 41 Brev fra frk. Skaar 10. mai og 18. sept. 1965.
- 42 Brev fra frk. Skaar 18. sept. 1965.
- 43 Work in Tibet 1921, s. 9.
- 44 Blaaveisen, utg. av M. Giverholt, nr. 20, 1915, s. 82. O. Sørensen opplyser i brev av 9. mars 1965 at S. hadde fortalt ham at han hadde vært i fangenskap tre ganger.
- 45 Selvbiogr.
- 46 Arvid S. Kapelrud: Østasiatiske samling på U.B. i Oslo, i Norsk Årbok f. Bibliotek og Forskning 2. 1953, s. 97—103.
- 47 Selvbiogr.
- 48 Ibidem.
- 49 Work in Tibet 1921, s. 94.
- 50 Work in Tibet 1919, s. 24 ff. Også i The annual Report of the Tibetan Rel. Tract Soc. Szechwan 1918.

- 51 Work in Tibet 1921, s. 19, Ann. Rep. 1921—22, s. 49.
 52 Ibidem.
 53 Ann. Rep. 1921—22, s. 49. I 1920 ble også 54 000 «Wall posters in Tibetan» trykt i Shanghai, Work 1921, s. 92.
 54 Flere av traktatene foreligger i opptrykk fra Kalimpong 1955 og 1956, og fra Peiping.
 55 Reusch: To nordmænds reiser i Tibet, se. n. 12. Her henvises til reiseberetning i Chinas Millions 1910.
 56 Travelling in China by Theo Sørensen. C.I.M. West China Tatsienlu. u.å. I grått omslag. Nederst på siste side: C.M.M. P. Chengtu. Utlånt fra herr O. Sørensen = Work in Tibet (1919), s. 1—23.
 57 Oversatt av O. Indergård. Horten 1940 og 1950. Også i: Tibet, jordens tak, Bergen 1952.
 58 Annual Rep. 1921—22, s. 1—48. Brevbok, brev av 31. juli 1922.
 59 Work in Tibet 1921, s. 92. Brevbok, brev fra Chefoo 6. aug. 1920, fra Hanchow 3. okt. 1920, fra Tatsienlu 17. jan. 1921.
 60 Work in Tibet 1921. 97 s.
 61 The Chinese Recorder 1923, s. 372.
 62 Brev fra frk. Skaar 18. sept. 1965.
 63 Arvid S. Kapelrud: Østasiat. saml. i UB, se n. 46.
 64 Kirkebok for Kristiansands Domkirke ved arkivar Jansen i brev av 22. nov. 1966.
 65 Brev fra arkivar Eivind Jerve 18. okt. 1965 med utskrift av K.deptets foredrag om saken i ref. prot. nr. 116-A-1924.
 66 Brev fra Agder biskop av 14. jan. 1965 med fotostatkopi av den kgl. res. av 5. sept. 1924.
 67 The Chinese Recorder 1925, s. 207. Olav S. var med til China og fortsatte på skolen i Chefoo og siden i Peking. Han reiste til U.S.A. noen år før foreldrene.
 68 Brevbok, passim.
 69 Brev fra frk. Skaar av 12. okt. 1965.
 70 Kapelrud, sml. n. 46 og A. S. Kapelrud: En norsk Tibetmisjonær. Lillehammer u. å. (1944).
 71 Diplom utlånt fra O. Sørensen.
 72 Diplom utlånt fra O. Sørensen. Theo S. i brev til UB 24. jan. 1941 se. n. 2.
 73 Utskrift av kirkebok ved kallskap. Strømme.
 74 Det samme.

L I T T E R A T U R

- Erling Danbolt*: Theo Sørensen. Norsk Biogr. Leksikon.
Arvid S. Kapelrud: En norsk Tibet-misjonær, Lillehammer 1944.
Hans Reusch: To nordmænds reiser i Tibet, i Det norske geogr. Selsk. Aarb. 1909/10, s. 47—56.
Arvid S. Kapelrud: Østasiatisk samling i Universitetsbiblioteket i Oslo, Norsk Årb. f. Bibl. og Forskning 1953, s. 97—103.
Oscar Handeland: Kristenliv på Agder. Oslo 1948.
H. Chr. Mamen (red.): Norske misjonærer som bibeloversettere. Oslo 1950, s. 198—202.
Blaaveisen, Et Blad for Søndagsskolen og hjemmet, utg. av M. Giverholt, 1915.
Chinas Millions 1898—1901.

- The Chinese Recorder* 1916, 1923, 1925.
- The China Mission Year Book*, ed. Gillivay, 1910. 1910—19, 23, 24.
- Theo Sørensen: Travelling in Tibet, Tatsienlu* 1918.
- Work in Tibet. Tatsienlu 1919.
- The Annual Report of the Tibetan Religious Tract Society, Tatsienlu 1918.
- Work in Tibet, med A Lecture on Tibetan Buddhism. With Twenty Illustrations from Tibetan Paintings, Tatsienlu 1921.
- Annual Report of the Tibetan Religious Literature Depôt 1921 and 1922. Tatsienlu (1923).
- På reise i Tibet, overs. av O. K. Indergaard, Horten 1940 og 1950.
- Tibet, jordens tak (med På reise i Tibet), Bergen (1952).
- Tibetanske traktater utg. i Tatsienlu, Peiping og Darjeeling.
- Brevbok* tilh. fru Elisabeth Rasmussen. Brev fra fru Cissi Sørensen (noen også fra Theo S.) 11/6 1920 — 6/12 1932.